

1238

ПАШКА
ДАДИ
БУМАГА

Том 1. А. Богуче

1238

Токтогул

НИИЯП
Румын
193

Танка # 11

для
бумаг

Статьи о Токтогуле.

1258

Самсон
Узун
82/4
Зина
Бастер
Савицкий
1

Т О Қ Т О Қ У Л

/Ақынның әміруі ғана сыйармань қолында докладыар усун
material/

1940- жылдың күзүндө Қырғызстандың ең көрүнүктүү
ел ақылы, таланттуу қомузсу- композитору Тоқтоғұлдың туулған
күнүнө 75 жыл толуы белгіленет. Уақытты ел ақылының jubileji
Қырғыз елінің турмусында соң маданиј- сајазь оқија болуп есеп-
телет.

Сатқандары арқарында

~~Узун~~ Қырғыз елінің өзүнүн вай- манартары ~~мына~~ ^{Тоқтоғұл} падь-
ғалық самодержавија қаратыр алған жылдары туулған.

Тоқтоғұлдың бала сақы ғана ғигит кеңі колониясылықты
күсөген меңгиліне туғ келді. "Бадьғалық Россіја елдердин тыр-
месы болған. Падьғалық Россіјанын көр сандуу орус емес елдері
тақыр елге иқуқсуз болуғған, алар ар дајым елге ар тырдуу кем-
сінтуылорге ғана қордоолорго исурар келішкен. Падьға екмету
орус қалқан улут областтарының ғергіліктуу елдеріне төмонкы
ғаса қатаранда қароооо ујрөтүр келген, аларды оіітсіділдьқ
тырде "инородетсттер" деп атаған, аларды ғек көрууну ғана
алардан ғіјркенууну тарбијалаған. Падьға екмету атајлар улут-
тардың ағазында бیری- бیری менен қастағумен бітун тұтан-
дырған, бир елді екінсі елге есөгіістүрген... Падьға екмету
улут маданијатының бәрдық көрулуғуын муунтүр соқ қылуға иш-
тулған, орус емес улуттарды зордоп "орустастыруу" сајазатын
сүргүзген. Падьғасылық орус емес елдердин паласы /қелдеті/
ғана аларды ғәјноосу қатарында сьқыр турған".

/"VKP/В/ Тарыхының Қызғаса курсу" 1938- ғ.
басылған, 1- глава, 6- бет/.

Toqtoquldan murda сыққан қана ән менен замандағ болған қырғыздың атақты ақындары Қалықұл, Арстанбек, Қылыстар Қырғызстандың колонијаға аяланған мезгілін қайыр, зардың заманы, тарыған заман деп атаған:

Қарақайдың таңында,
 Елік болду елибиз,
 Қартар тuzду көтерген
 Келык болду елибиз.
 Бағқа ^ақыса ^бқылқ етвес,
 Өлык болду елибиз.
 Ушу заман зар заман,
 Бесерақа тар заман,
 Азулуыға бар заман.

/Арстанбек "Тар заман"/.

Колонизацияластыруу күсеген қалдарда бай-манастар колонијасыларға дыйқандардың қерлерін, мал қайыттарын қана тоқој - сууларын қыртқыстарға сатырған. Қырғыз кедейлері қақыс қайыттарынан, мақты ајдоо қерлерінен ^{сүйлік}егін сықрай тұрған қақыр сар-қарсықайларға; тоо-тастарға қуулаған. Колонијасылар қедер қырегунун сары суусун алған кедейлер байыр өскен бадалды қыяр қақтылар деген сәлтоо менен қатуу қазаға қалуудан қорқушып, қолонтодоқу кылды ^{ыр}асық төге алабай қалырған. "Радьқалық Россіяда тұрған elder өздерунун помещиктері менен капиталисттерінің қана орус помещиктері менен капиталисттерінің екилтик сыуысунон онтосқан /"VKP/В/ Тарыхынн қысқаса курсу" 3- глава, 58- бет/.

XIX - қылышдың екінсі қарышында, қырғыз елінен бір қатар таланттуу ел ақындары менен ырсылары сықты. Оқол мазгілдемі қырғыз поэзиясына баатырдық еростордун қалды сықармалары

baştapqanında; ~~свои~~ ~~и~~.
 не алған эмес, анын ордуна ақындаық майда формалардын,
 көпүнесе лирикалық /ыр/ қана сәтиралық /тәмсил/ ~~формалардын~~
 өзүр сыққаньн көргөүз.

тырлогы

67-жарында қарағанда
 тілінің елге етуіне қызығу
 менің сабақтағы елдік
 мәдениетімізге өз елімізге
 өз елімізге өз елімізге

Озoi mezgildegi сығармалардын темаларынн көрсүлуы
 негизинен елдин қажыр-мүңу қана қазырқолору қонында болған.

Еркиндікті көксөгөн қана өз еліне сексіз берілген ыр-
~~қанда~~ ақындар Қалықұл, Арстанбек, Қылас қана басқалары өзде-
 тунун талантынн бардық кысу менен манар байлардын қана
 радыға некерлерунун әніжін кылды тегур, қылығын көзге ая-
 тырған. Алардын роесиялары фольклордуқ образ- елестер менен
 байқас келіп, ~~ақылмандық~~ ақылмандық қақынан елдик болған.
 Алардын сығармалары сезімі, ~~қана~~ мұңызу қақынан бүткүл қыр-
 қыз еліне өте қақы өз мүлкі болған. Ошондуктан ақындардын
 ырлары, өз езуусулеруне қарсы күреске дайындапыр қатқан ел-
 дин қаардуу кысуна аяланған.

Тоқтықұл қырғыздын елдик роезија сығармасының со-
 нун traditsijalarynн тике мурасы болуп есертелет. Ошо-
 ну менен қатар анын лирикасы қырғыз роезијасында нетенсе
 көруныктуу орунду елест. Тоқтықұлдын сығармасы ~~недене~~
~~қарағанда өте сенекей пікір асыра айтты, аярыға~~
 лирикалы. Тоқтықұл өзунун сығармасында тығангыз булақ бол-
 ған елдик ~~ақылмандықтан~~ қана роезијадан кыс алып, өз елі
 қонында аяраттуу ырлар ~~қара~~ ~~алды~~, ~~алды~~ ~~оймен~~
 тілегі ~~қара~~ ~~алды~~ ~~оймен~~
 тілеген ~~қара~~ ~~алды~~ ~~оймен~~

ойлар

Тоқтықұлдын сығармаларын ~~қара~~ өзгеселіктер қана толук
 аяртмалай албайт. Ал өзунун тајманбай тыз қана ең қурс ая-
 тқан ырлары менен қырғыз роезијасына кедедін ең сонун
 образ- елестін кіргізді. Бул кедей ~~қана~~ ақындаы бардық сы-
 ғармаларында бас орунду алды. Тоқтықұлдын кедейі- қылындар
~~қана~~ қураған қуы турмаға ~~қана~~, самодержавиялық

бойы